

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Otterbeck, A. (2021) Så här anpassar sig fåglarna. Vasabladet 2.10.2021 sidan 25.

Novias forskning

Steglits var fåtaliga i de finländska skogarna för bara 30 år sedan. FOTO: ERIC FRANCOIS ROUALÉT

Så här anpassar sig fåglarna

● Klimatet förändras konstant och våra säsonger har blivit signifikant varmare. Sommaren har blivit längre, vintern kortare och vädret inom säsongerna mer växlande och extremt.

Vårsäsongen anländer tidigare och vintersäsongen senare. Det här påverkar oss, inte bara oss människor när vi ska plocka fram våra skidor eller lättare sommarkläder, utan också den naturliga tidtabellen för vilda djur och fauna. Flyttfåglar anländer i snitt lite tidigare varje år och lägger också ägg allt tidigare.

En del fåglar migrerar söderut senare på året och tillbringar därför mera tid här i norr, än vad de har gjort tidigare.

Men klimatförändringen påverkar inte bara när saker och ting händer under året, utan också var det händer, till exempel hur långt norrut vi kan hitta vissa fågelarter.

Nya och sällsynta arter upptäcks allt oftare på våra breddgrader. Fåglar som tidigare jämt flyttade söderut varje vinter kan nu, utan desto större problem, stanna kvar hela vinter. Det är ett exempel på mångfald och den komplexa responser som inte bara sker i Finland, Sverige och Norge, utan det händer i princip i alla områden kring det norra halvklotet, som ett svar på global uppvärmning.

FORSKNINGEN HAR länge fokuserat på hur olika organismer klarar av de snabba klimatförändringarna, eftersom alla djur måste anpassa sig på något sätt. Tidigare forskning har

”Fåglar upplever alltså ett starkt tryck att agera mot klimatförändringen, samtidigt som deras boendemiljö försvinner i snabb takt.”

visat att det finns arter som inte klarar av att ändra sitt beteende, ekologi eller fysiologi tillräckligt snabbt. De som inte kan matcha sitt beteende enligt behoven får problem.

Ett exempel på det kan vara att mattillgången inte den bästa, då ungarna i boet behöver det mest.

Ett annat möjligt scenario är att arter på olika nivåer i näringskedjan reagerar i ödesdiger takt så att näringskedjan i värsta fall bryts.

För flyttfåglar kan det uppstå om de anländer till Finland för sent på våren, då det generella mönstret är att tidig häckning ger ökad framgång. Fåglar som har speciellt långa migrationsrutten, till exempel från söder om Sahara, kan uppleva restriktioner i hur snabbt de i praktiken kan flyga från sina övervintningsområden.

Fågelarter kan också vara så kalla de partiella migranter, vilket innebär att en del av populationen stannar kvar under vintern, samtidigt som resten flyttar söderut. Detta är förvånande vanligt bland fåglar, men

fenomenet är ändå rätt oostuderat.

Till exempel vet vi inte så mycket om hur framgångsrika fåglarna är som blir kvar, jämfört med de som flyttar.

DET ÄR SANNOLIKT att allt flera arter börjar övervintra i Finland om vinterklimatet inte innebär en lika hög risk som tidigare om man stannar kvar, och för en del arter kan det vara en bättre strategi att just stanna kvar.

I ett evolutionärt tidsperspektiv, har fåglarnas migrationsmönster troligen uppstått, försvunnit och ändrat många gånger, i takt med förändringar i miljön.

Över en tidsserie på 30 år finns det indikationer på att flyttfågeln går åt bägge håll i Finland; en del övervintrar mera, till exempel vattenfågeln – troligen på grund av att vattnet inte fryser lika ofta.

Sedan finns det ett antal arter som överraskande nog börjat migrera mera. Men de flesta arter har ännu inte visat tydliga tecken på att änd-

ra sitt migrationsbeslut kraftigt åt något håll.

Det är mycket vi inte vet om hur fåglar svarar på nuvarande och framtida klimatförändringar eller hur olika kontrastriska reaktioner uppstår. Vi kan anta att det delvis påverkas av faktorer som inte ännu har studerats i detalj. Det är därför utmanande att veta hur olika fågelarter hotas av klimatförändringen i framtiden, för en del av ekvationen är just hur de agerar och anpassar sig.

Det som däremot är säkert, är att de flesta finländska skogsfåglar är hotade i dag och att deras population minskar. En orsak till det, enligt rödlistan för hotade arter i Finland, är intensivt skogsbruk och minskning av beståndet av naturliga livsmiljöer.

Fåglar upplever alltså ett starkt tryck att agera mot klimatförändringen, samtidigt som deras boendemiljö försvinner i snabb takt.

MEDETT NYTT VÄDER och klimat förändras naturen. I somras var vädret extremt varmt och med det har man observerat gökar som sjunger aktivt i Finlands skogar, nästan en och en halv månad efter att arten normalt tystnat. Medan steglits var fåtaliga i Finland för tre årtionden sedan, häckar arten nu i ett större antal och har blivit mycket mera vanlig och

så på vintern. Det är ett exempel på vad som kan hända efter en längre tid med varmare klimat.

Regelbundet kommer nya fågelarter att observeras i landet och tidigare sällsynta gäster blir mera vanliga. Gemensamt för flera av dessa är att de trivs i en varmare miljö än vad det typiskt har varit här i norr. Vi kommer förmodligen att observera tecken på mer sydliga fauna i framtiden, och samtidigt kommer många ”gamla” arter att inte bara visa nytt beteende, utan också potentiellt ha problem att klara sig, särskilt om deras tidigare livsmiljö förstörs.

NÄR YTTRELLIGARE UPPVÄRMNING av Finlands klimat är sannolikt måste vi också förvänta oss ”konstiga” svar som faktiskt är naturliga, även om de snabbt drivs på av onaturliga förändringar. För att förhindra detta måste vi fortsätta fokusera på hur vi effektivt kan minska ytterligare global uppvärmning. Många av landets fågelpopulationer minskar på grund av att deras livsmiljöer förstörs, och det sker snabbt. Men förändringen kan stoppas och åtgärdas med lokala åtgärder.

Andreas Otterbeck
projektforskare vid Yrkehögskolan
Novia med fokus på fåglar och
klimatförändringar